Független művelődési és helytörténeti havilap
XII. évfolyam 2. (538.) szám
2006. február 24. – péntek

100 éves a
HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula,
Kovács Lehel István

Alapította és szerkesztette (1906–1911):
dr. Fekete Endre és Kiss Béla

• **Hochbauer Gyula**

Borica-kérdések farsangkor

1. Csallóközi szokáselem a hétfalusi boricában?

A Zajzoni Rab István leírta borica rituális értékű kukajátékához hasonló a tejfalusi (csallóközi, ma Szlovákia: Mliečno) – hívja fel a figyelmünket a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem néprajzkutatója, Újváry Zoltán (Lásd: *A boricák tánca és a kuka halála* In: Újváry Zoltán: Farsangi szokások. Debrecen, 1991. 112–113. l.)

Lássuk a Zajzoni Rab István leírásában: *...egymásnak esett a négy kuka, és a gyöngébbet a három erősebb földhöz vágta. Aztán elővették fakardjukat és színleg felhasították a bőrét, és le is húzták, testét pedig feltagolták, épp úgy, mint a mészáros szokta tenni a marhával. Mikor ez megtörtént, bánni kezdték borzasztó tettüket, összecsapták kezeiket, rázták fejüket és könnyeket hullattak a szerencsétlen pajtásra. De ím egyszerre megvillant egy isteni eszme fejükben, elővesszik a korbácsok nyelét, az egyik az „áldozat" szájához, a másik a füléhez, a harmadik pedig a hátához illeszti, és fújni kezdik a zsíros korbácsnyeleket, fújják, fájják, és íme csodák csodája, a „leölt" ember mozogni kezd, az élet újra beletért, és a pajtások roppant örömet mutatnak efölött. Végre fölemelik a földről a „föltámadottat" és vezetik, mert még nagyon „gyenge", de ezen humánus bánásmód nem sokáig tart, megunják a pajtások, egyet gondolnak és pif-puf, a korbács csattogni kezd, mire aztán a „gyönge" ember egyszerre erős lesz, és szalad, mint a pusztai csikó.*

Nem azt állítjuk, hogy a borica-elem a csallóközinek az áttelepített változata, de kapcsolat lehet köztük, mert csallóközi származású értelmiségiek lelkészként, iskolamesterként működtek a Barcaság magyar közösségeiben a 17. század végétől: Szeli I. György Csernátfaluban lelkész 1665. IV. 12.–1667. XI. 12.; Szeli I. Izsák Csernátfaluban 1692-1693; Szeli II. György 1704. II. 15.–1706. III. 12; Szeli II. Izsák 1718-ban Pürkerecen iskolamester, majd Pürkerecen lelkész 1722. VII. 10.–1723. IV. 16.; Szeli József Hosszúfaluban lelkész 1757–1763. VII. 19. – tudjuk meg Binder Pál *Az erdélyi magyar evangélikus egyházközségek és iskolák története és névtára (1542–1866)* c. könyvéből (95–98. l.)

Erre a szokáselemre Horger Antal hívta fel először a kutatók figyelmét : „*Lehet, hogy ez a jelenet a legősibb játéknemek közé tartozott. A benne fölismerhető számánkodó nyom után indulva érdemes volna figyelembe venni a keleti rokonnép azon szertartásos táncait, amelyekben az álarc elmaradhatatlan s előfordulnak tréfás sámán bűvölések is.*" (Horger Antal: *A hétfalusi csángók boricatánca*, In: Ethnographia – Népélet. X. 113 l.)

*

Nem tudom, hogy mióta és miért hagyták ki ezt az elemet a boricából. Valószínű azért, mert jelentése megkopott a szokásgyakorlók számára. Pedig a szokást ez köti leghitelesebben a farsangi körhöz.

A már máshonnan idézett Újváry Zoltán a népi színjátékok és maszkos szokások kultusz- és rituselemeit vizsgálva írja: „*A maszkos játékok hátterében azok a rítusok állnak, amelyekben az ember a maszk révén a termékenység érdekében magasabb erő birtokába igyekszik kerülni, hogy azáltal a rítusok legfontosabb célját, a termékenységi erőnek az egyik vegetációs periódusából a másikba való átvitelét elérjék.*" – idézi Martin P. Nilson német kutató megállapítását. (Újváry Zoltán: *Népi színjátékok és maszkos szokások*, Debrecen, 1997, 61. l.)

*

2. Lányszerep a boricában

Akkor kezdtem ezzel foglalkozni, mikor a hétfalusi ötödikes lányokat is be akartam vezetni a boricába, amivel valakinek az éles tiltakozását váltottam ki: „Hisz a borica az jellegzetes férfi tánc!" Persze, hogy jogos volt a felcsattanás, hiszen letagadhatatlan, hogy a borica: férfitánc. Sőt Domokos Pál Péter szerint a hozzá hasonló moreszka-típusú táncok szerte Európában: Staffordshireben, Észak-Yorkshireben, Gwentben, Castletownban, Flintshireben, Lincoshireben (Anglia), Innsbruckban (Ausztria), Bluttenburgban, St. Troundban (Németország), Rómában, Urbinában, Mantuában, Firenzében (Olaszország), Strassburgban, Lyonban, Sevilliában (Franciaország), Binchesben (Belgium), Oportóban (Portugália), Havasalföldön, Moldvában, Erdélyben, Castoriaban, Vodeniben (Bulgária), a galiciai lengyeleknél, Bukovinában, Szabófalván (Moldva), Gyergyóalfaluban, Csíkszentdomokoson, Kidén (Kolozs megye), Szentistvánon (Maros-Torda), Kunszentmiklóson. (Domokos Pál Péter: *A moreszka Európában és a magyar nép hagyományaiban*, In: Domokos Pál Péter, Múltbanéző, Bp., 1990. 277–321.) A középkor XII. századáig visszamenően az volt.

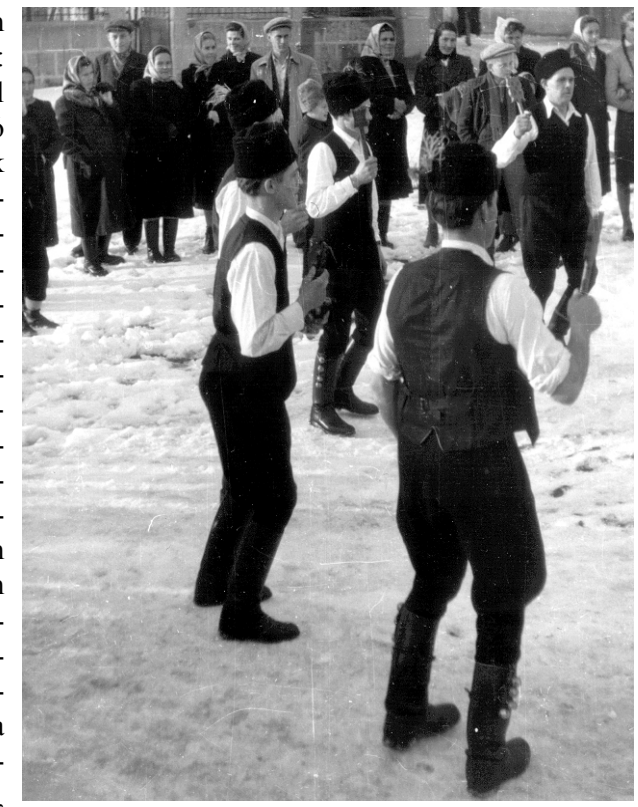

Csakhogy, mivel a borica hétfalusi szokásgyakorlatának termékenység-rítus és beavatás-gyakorlat vonatkozásai letagadhatatlanok, a közösség lányai lényeges működtetői e szokásnak.

A legények a teljes faluközösségnek bizonyítják, hogy „emberszámba" vehetők, a lányok számára is választhatók. Már az előkészületkor, mikor a felköszöntendőket számba vették, a közösség elöljárói, a boricások rokonsága mellé összeírták a hozzájuk illő lányok házait is.

A boricás kucsmájának díszítése is a legény kedvesének a feladata volt: a díszítő virágot ő szerezte-készítette és tűzte a kucsmára.

A boricatánc végi kinálkodás is a lány feladata volt.

A falu közötti boricás felvonulásban a táncosokat – Pürkerecen s Zajzonban kettes sorban, Tatrangon egyes sorban – közrefogta kétszélről a velük vonuló közönség. A kukák ekkori szerepe az volt, hogy a boricások s a közönség külön menetét mókás ugrándozással biztosítsák. A közönségben ott volt valamennyi leány, akinek kedvese boricált, de mások is. Közülük „téptek" be a borica végeztével járandó csárdáshoz leányokat a boricások.

Ha más faluban esteledtek meg, „*akkor egy jobb módú leányos házhoz szálltak, a gazda jóltartotta őket, a leánynak pedig reggelre ki kellett fényesíteni a legények bocskorszíját és rendbehozni a tebét, ha járás-kelés közben valami leesett volna róla.*" (Horger Antal. 114. l.)

A borica-bálon pedig mellékszereplőkből főszereplőkké váltak a lányok.

*

Hát ezért mondom én, hogy ismerniük kell a leányoknak is a boricát. De persze, nem csupán nekik. Igaz, csak akkor, ha vissza akarunk kerülni az egyre gyakrabban áhított moreszkás Európába.

• **Hochbauer Gyula**

Egy Horger-évforduló elé

Az akkor még egyetemista szegedi barátainkkal beszélgettünk volt a hétfalusi magyar mesekincset a feledéstől ezelőtt száz évvel megmentő Horger Antalról, aki 1922-1941 között Szegeden működő kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem magyar nyelvészet tanára volt, akiről a hála-hálátlanság skáláján csúszkáló utókor nagydobra verve javarészt annyit őrzött meg, hogy ő tanácsolta volt el József Attilát az egyetemről.

*

Ők küldtek nekem három fényképmásolatot Horger Antalról s a *Szeged* című várostörténeti, kulturális és küzéleti magazin 2001. júliusi számából két Horger-vonatkozású dokumentum értékű írást, amelyeket H. Tóth Ilona adott ott közre a Csongrád Megyei Levéltárból.

*

Az egyik Dr. Horger Antal önéletrajza, melyet az egyetemi tanári állás megpályázására írt volt:

Életrajzom

1872. május 18-án születtem Lugoson, Krassó-Szörény megyében, és ugyanott végeztem a gimnáziumot is. Bölcsészeti tanulmányaimat a budapesti egyetemen végeztem s 1898-ban középiskolai tanári oklevelet kaptam a magyar és német nyelből és irodalomból. ***1896-tól 1906-ig mint helyettes, majd rendes tanár a brassói áll. Főreáliskolában*** (kiemelés a szerkesztőtől), *1906-tól 1911-ig a budapesti VI. k. áll. Leánygimnáziumban működtem. Közben egy évi tanulmányi szabadságom volt, s ekkor 1909/10 telén különféle nyelvészeti előadásokat hallgattam a lipcsei egyetemen, 1910 márciusától augusztus végéig pedig finn nyelvi ismereteim gyarapítása céljából Finnországban tartózkodtam.*

1911 szeptemberében a budapesti áll. Erzsébet-Nőiskola polg. Isk. tanítóképző intézetéhez helyeztettem át. A világháború kitörése után, 1914. november 1-én bevonultam katonai szolgálatra és mint tart. százados 1918. november közepéig, a leszerelésig teljesítettem szolgálatot. Ezen idő alatt 32 hónapot töltöttem künn a harctéren, számos kisebb-nagyobb harcban vettem részt, s megkaptam a Signum laudist és a német vaskeresztet. A leszerelés után ismét elfog-

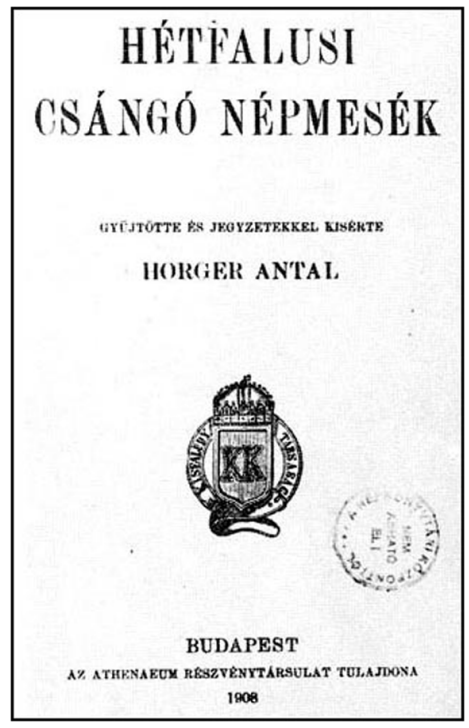
HÉTFALUSI
CSÁNGÓ NÉPMESÉK

GYŰJTÖTTE ÉS JEGYZETEKKEL KISÉRTE

HORGER ANTAL

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM RÉSZVÉNYTÁRSULAT TULAJDONA

1908

laltam tanári székemet, és 1920. január havában megbízott a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a közben főiskolává átszervezett Erzsébet-Nőiskola és a és vele kapcsolatos Aponyi-Kollégium igazgatásával.

A budapesti m.kir. tudományegyetem bölcsészeti kara 1913-ban a magyar hangtan és szótan magántanárává képesített. 1919 óta levelező tagja vagyok a Szent István-Akadémiának és a helsingforsi Finn-ugor Társaságnak.

Budapest, 1921 október 7.

Dr. Horger Antal
Főiskolai igazgató
Egyetemi magántanár

Az itteni közléssel arra a Horger Antalra szeretnénk irányítani a figyelmet, akit a brassói 10 pályakezdő esztendő olyan kutatási területek felé fordított, amelyek a tudóst akadémiai magaslatokba vezették.

*

Halálának 60. évfordulóján a *Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság* és a *Brassó megyei magyar tanárok módszertani köre* Horger-emléknapokat szervez. (Április 28-án 16 órától: tanácskozás a népmese időszerűségéről; az óvónők, tanítók, magyar szakos tanárok számára a népmesetanításról kiírt pályázat díjazása és kiértékelése. Április 29-én 9-től 19 óráig: mesemaraton iskolásoknak, ifjaknak és felnőtteknek. 19 órától eseményzáró néptánc a Bokréta fellépésével. A mesemaraton szervezhetőségéért a szám és névszerinti részvételi szándékot kérjük jelezzék a Hétfalu szerkesztőségének.)

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

Lapszámunkat a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatta.

• **Simon Ferenc**

Honnan kapta a nevét Babarunka?

Hosszú évtizedeken át jártam széltében-hosszában a Kárpátkanyar hegyeit, mint turista, mint vadász. Mindig érdekelt – a hegyek szépségei mellett – helyneveinek eredete is.

Sokan leírták már ezt a tájat, köztük Orbán Balázs is olyan szépen ecsetelve, hogy még aki soha nem járt is ezen a vidéken, az is tökéletes képet alkothat róla magának.

Hol is van Babarunka? És mit tudunk nevéről s róla?

Amint Négyfalut elhagyjuk a DN1A úton haladva a szomorú és visszataszító képsor után elhagyjuk Garcsin roma negyedét, pár perc járásnyira elénk tárul a tatrangi víztároló, és balról megjelenik az Ördög-hegy bérce. Utunkat tovább folytatva elérjük Ósánc települését. E helységről tudjuk, hogy itt volt valamikor a magyar vám. Továbbhaladva a Tatrang kanyargós vize mentén, elhagyjuk a Teszla völgyét, s közeledünk Babarunka felé. Házak, üzletek és a Kecskeláb völgye marad el jobb felől. Balra kanyarodva megérkezünk egy nagyon szép tisztásra, mely valamikor legelő vagy kaszáló volt. Most menedékház meg vendéglő ékeskedik a tisztáson, melyet csodálatos sziklás hegyek vesznek körül: Teszla, Csukás, Lovak-havasa, Vajda, Kecskeláb.

Nemrég olvastam a *Csíksomlyó titka* című munkát Dacó Árpád szerzetes tollából, melyben említést tesz Babarunkáról is. Ámuldozott ennek a *Babbás* tisztásnak a csodálatos szépségén Orbán Balázs is, s talán őseink is, amikor erre a tájra érkeztek.

Tehát a szó eleje megvolna, de mi az a Runka? A román értelmező szótár így igazít el: tisztást, erdei irtványt jelent. Dacó Árpád a Babba szót továbbvezeti. Ugyanis Babba Máriának nevezték kezdetben őseink Szűz Máriát, a Szűzanyát, tehát a **Babba** szépséget is magába foglaló tisztaságot jelent. A Babarunka elnevezés a szerző szerint a *–runk* és a Babba Mária nevekkel kapcsolatos. Szerinte ide, e gyönyörű tisztásra járhattak Mária-búcsúra őseink, akiké volt ez a föld akkoriban köröskörül, majd utóbb határmenteként. A szerző végezetül feltevéseit még azzal is alátámasztja, hogy a Tatrang forrásvidéke fölött két nagy csúcsot is báb névvel neveztek: Bobul Mare és Bobul Mic, azaz Nagy-Báb és Kis-Báb. Ennek a névnek ott kultikus értelme is volt, amit az is igazol, hogy e csúcsok alatt kolostor is épült, a Zsuzsanna-kolostor, mely napjainkban is létezik.

Mi ezekhez még hozzátehetjük a nagykő-havasi Kőba-sziklát, Kőba-völgyet, Kőba-csúcsot, melynek a Kő**báb** változata valószínű, majd csodáljuk a tájat, melybe beleolvadt a múltunk is.

Babonák

Állattartás

A fűzfa pimpóját, barkáját nem szabad bevinni a házba, mert a kotlónak nem lesz csibéje.

A májusban kikelt csirkék májbajosok lesznek.

A menyétnek köss guzsalyt és *csálj* csépet, nő és hím eltakarodnak az udvarról és nem eszik meg a *pislenyeket*.

Az igézés ellen piros szalagot kötnek a lóra, tehénre.

Aznap, amikor a tehén borjúzott, semmit sem szabad kiadni, kölcsönadni, mert elviszik a tehén tejét.

Ha a tehén teje elapad, vagy nem engedi, hogy megfejjék, egy seprűvel körül kell seperni, s mindjárt lehet *hüvejkelni*.

Ha a tehén teje néha színes, kígyó csípte meg a csecsét, vagy a szépasszonyok fejték meg.

Ha valahonnan tyúkot vagy macskát szereznek, annak, mihelyt hazaviszik, mindjárt megmossák hideg vízzel a lábát, mert így nem megy el az új lakástól.

Hirdetések

A 2006-os évet a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság *Jakab András évvé* nyilvánítja, és májusban megszervezi a *Jakab András emlékkiállítást.* Ez úton megkérünk mindenkit, akinek Jakab Andrással kapcsolatos anyagok vannak birtokában, vegye fel a kapcsolatot újságunk szerkesztőségével.

Adja jövedelemadójának 2 százalékát a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaságnak!

A tavaly – bérből, bérbeadásból vagy más tevékenységekből – jövedelmet szerzők adójuk 1 százalékát – az államkassza helyett – alapítványoknak és egyesületeknek juttathatják.

Kérjük, hogy adószázalékát adományozza a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaságnak.

Ha Ön csak bérből szerzett jövedelmet, cége könyvelési osztályán jelezze, hogy adójának 1 százalékával rendelkezni szeretne, vagy adóbevallásában ezt jelölje be.

Asociația Culturală Maghiară din cele șapte sate
CF: 14314771
IBAN: RO 70 BRDE 080 SV05848 600 800 / ROL

Köszönjük!

• **Bencze Mihály**

A Nagy-kő-havas és a Tátra testvérek

Mindig nagyon fájt, hogy alig tudunk valamit gyökereinkről, alig van, amiből meríthetünk, alig van az anyanyelvünkön örökségünk, a mi lelkünk és képzeletünk szerinti élő hagyományunk, mítoszunk, gyógyászatunk, világképünk, ami vezethet, ami szerint élhetünk, ami hitvilágunk közepében állhat, akár a világfa, ami a földben gyökerezik és az égig ér.

Ami volt, azt ezer éve pápai rendelettel, tűzzel, vassal, kapitalizmussal, szocializmussal irtották. Szerencse, hogy Máté Imre táltos-mester a Yotengrit két kötetében a magyar ősvallást megmenthette. Hasonlóan szerencse, hogy Paál Zoltán az Arvisura két kötetében megmenthette az ősi sámáni mitológiánkat és Sándor József Levente A Hadak Útján című, szintén kétkötetes munkájával napvilágra tárja a hunok 3000 éves szellemvilágát.

Mindezekből egyértelműen fontossá válik a hetes szám szerepe a magyar hitvilágban, társadalmi életében, helységnevekben stb.

A magyar számrovás 100-ig szerkezetileg is pontosan megegyezik az etruszk számrovással, és ami a legfontosabb ezt a számsort pásztoraink napjainkig megőrizték. Az etruszk számrovást a latinok teljesen átvették, és csak később hajtottak végre rajta kisebb változtatást görög mintára. A pelazg és etruszk rovás között alig van különbség. Varga Csaba pedig megtalálta ezen struktúrák folytonosságát a föníciai, egyiptomi, subar írásban, a szíriai Árpád városának leletei közt, a hunok, az avarok írásain keresztül egészen a magyarokig. Mindenütt a hetes szám isteni eredetre vall: hét mennyország, hét tündér, hét fiú, hetvenhét unoka, hétördög, hét vezér, hét törzs, hét nap (egy hét), hétfejű sárkány, hétnyelven beszél, hét csakra stb.

Ismeretes, hogy nagyon sokáig a magyarság a hetes számrendszert használta.

Szűk hazánkban Erdélyben is bőven akad példa, amit a germánok is átvettek, lásd például Siebenbürger (hét vár) stb. Még szűkebb hazánkban a Barcaságon pedig torlódnak a hetes kifejezések: Hétfalu, Hétforrás, Hét-létra stb.

Sokáig úgy tudtam, hogy a Hétforrás elnevezés csak a Barcaságon fordul elő. Kellemes meglepetés volt az, amikor felvidéki ismerőseim tudomásomra hozták, hogy a Tátra-völgyben is van egy Hétforrás.

*

A barcasági Hétforrást a Fenyőstető (1071 m), Malomárok, Csernátfalusi-háttető (906 m), Taplós-kút, Büdösvíz, Szenes-bérc (1320 m), a Türkösi-háttető, Poján-kő határolják és a Nagykő-havas lábánál helyezkedik el. Mint a hét forrása környékünk legegészségesebb ivóvize volt, mindaddig ameddig az 1970-es években össze nem kötötték a Tatrangi-duzzasztó ivóvizével. Az első vízvezetékek fából készültek az 1800-as években, amelyeket az 1900-evekben fémcsövekre cseréltek. 1967 körül egy szélvész a Hétforrás fenyveseinek jórészét ledöntötte, nemsokára egy katonai utat is kezdtek építeni, de abbamaradt. Külön érdekessége a dolognak, hogy az útépítésnél a cseh gyártmányú katonai Tátra-teherautókkal dolgoztak. A Hétforrás még most is a hétfalusiak egyik kedvenc kirándulóhelye.

*

És most lássuk testvérét a Kárpát-medence másik oldalán. A Hétforrás völgyét gazdag növényvilágának köszönhetően a Tátra fűvész kertjének tartják. Geológiai szempontból a Bélai-Tátra része. Erről a lejtők lekerekített alakja és a gazdag növényzet vall. Neve a hajdani rézbányákra utal. A völgyet a Bélai-Tátra déli lejtői és a Farcsik tömbje határolja. Az ösvény a Barlangligettől az erdőben emelkedik a Bikahegy (Homlokos) alatt lévő Gyopárházhoz, ahol étkezési és szállaslehetőség is van. A ház felett az ösvény a Késmárki-völgy északi oldalvölgyét, az Elülső-Rézaknák völgyét keresztezi. Ezután az ösvény a Fehértavi-völgy küszöbén keresztül a Nagy-Fehértóhoz vezet. Itt állt valamikor a Késmárki-ház, itt ér véget a Felsőturistaút. A tavak nagyobb száma arra vall, hogy a Fehértavi-völgy már a gránit alapú Magas-Tátrához tartozik, valójában a Késmárki-völgy északnyugati ága. A kék jelzésű turistaösvény a késmárki-völgyön keresztül levezet a Tátra-körúthoz, vagy az ellenkező irányban a Kopa-hágón és a Hátsó-Rézaknák völgyén Javorinára. A Kopa-hágóban ér véget a Magas-Tátra főgerince, itt csatlakozik rá a Bélai-Tátra. A Kopa-hágóban ér véget a Zsdjár–Fehérvölgy–Szélesmező egyirányú tanösvény. Csak ez a tanösvény keresztezi a Bélai-Tátrát.

*

Sajnos nincs messze az a nap, amikor mind a két Hétforrás idegen rablógazdálkodói le fogják tarolni az ősi fenyveseket. E két szent helyre zarándoklóknak azt üzenem, hogy akkor is ültessenek fenyőket, ha az utolsó ítélet trombitásait hallják. Mert minden jóra fordulhat még az utolsó pillanatban, addig is fejtsük meg a Nagykő havas és a Tátra szikla-evangéliumok időntúli rajzait, rovásait, jeleit.

• **Kovács Lehel István**

A Szilágyi Dezső-emlék

1904. augusztus 7-én avatták fel a Magyarországi Kárpát Egyesület megbízásából Tarajkán, a Magas Tátrában a Szilágyi Dezső-emléket. Szilágyi Dezső (Nagyvárad, 1840. április 1.– Budapest, 1901. július 31.) igazságügyminiszter, Ótátrafüred gyakori vendége, a tátrai turizmus támogatója, az Erdélyi Kárpát Egyesület háznagya, országgyűlési képviselő, a képviselőház elnöke volt.

A Majunke Gedeon tervei alapján készült emlékmű egy vasbetonból készült pavilon volt Szilágyi Dezső plakettel, Tarajka alatt, a szánkóút egyik kanyarjában található kilátó dombon, ahonnan szép kilátás nyílt.

A bronz plakettek Istók János bácsfalusi szobrászművész készítette.

1931-tól a Kárpát Egyesület a pavilont emléktáblák elhelyezésére használta. Így került ide 1932-ben Fischer Miklós, majd 1937-ben id. Szontagh Miklós, ifj. Guhr Mihály és Dénes Ferenc emléktáblája.

A II. világháború után először szétverték a plakettet, leverték az emléktáblákat, majd néhány évvel később az emléket is lebontották.

Ez a kilátó Csontváry Kosztka Tivadar festőművész egyik kedvenc tartózkodási helye volt, melyről így írt: *„A nyarat a Magas Tátrában töltöttem s a Tarajkán a Szilágyi Dezső emlékénél állapodtam meg. Innen gyönyörködtem a nagy tarpataki vízesésben, a Lomnici csúcs és társainak büszkeségében; a középormon levő eleven sziklák világítása és a mélységnek kifejezhetetlen távlata hatott rám. Nem rajzoltam, nem festettem, hanem csak figyeltem és bámultam a természet monumentális szépségét, a hangulat csendes mély ütemét, a gyönyörnek a legszebb természet zenéjét.”*

• **Koszta István, Tatrang**

Édesapám keresztelője

Mikor apámat keresztelték, tizenöt esztendős fiú voltam. S a bába elküldött a Tatrang vizére, hogy hozzak egy korsó vizet, hogy megkeresztelték. Én elmentem a Tatrang vizére, de a Tatrang vize egészen bé volt fogyva. Ütöm a lábammal, ütöm a kujakommal, s nem törött bé. Kapom a fejemet s bétöröm a jeget, de a fejem belészorult.

Hozok egy korsó vizet s jövök a Döblönnél hazafalé. Három csíki cséplő úgy csépel a fiszfákon, hogy a szem mind felekedt, de a szalma lehullott a földre.

Mondom nekik:

– Jó napot adjon isten, kárbacséplők!

Azt mondják nekem:

– Isten hozott, fejetlen láb!

Kapok hátul, s hát nincs ott a fejem. Visszamënyék, hát a fejem a bogáncskóróból lábat csinált, úgy iszánkodik a jégen. Eleget intem, hogy jöjjön ő hëzzám, s nem akar. Kapok egy követ, utánhajítom s letörtem mindakét lábát. Helyretettem a fejemet s hazajöttem. A bába még jól megszidott, mért ültem (maradtam) annyit.

Mondta, hogy:

– Tégy fel tizenkét köböl búzát s vidd a malomba. Őröltesd meg, süssünk egy hamupogácsát apádnak keresztelőjére.

Felrakom a búzát, béfogom a tizenkét ökröt, mënyék a malom felé, hát egy sëppedésbe megreked a kerek. Eleget hajtom én jobbra, balra: nem bírják. Leszedem a búzát a szekérről, befogom az ökrök helyett, az ökröket pedig a szekérre: elérek a malomhoz.

(Folytatása a 4. oldalon.)

* Kiadja a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság – © HMMT, 2006. * ISSN 1582-9006 *

• **Kapitány László**

A 350 éves Kapitány-család

„Ismerjük meg múltunkat, hogy tudjuk: kik vagyunk és hova tartozunk.”

*

Mondani könnyű, de végrehajtani egy kicsit nehezebb. Persze ez függ az ember akaratától és a felkereshető forrásoktól. Hála az egykori anyakönyveknek, és a korabeli szorgalmas adóösszeírásoknak: valamennyire mégiscsak sikerül a családom történelmi gyökereit fellelni. Az előbb említettek voltak azok a fő források, amelyekből ki lehetett hámozni a keresett valóságot. Amire rátaláltam, az a létezett valóságnak 80–90%-a.

Nagy kár, hogy eltűntek a hosszúfalu-alszegi evangélikus egyház anyakönyvei az első világháborúban!

Az 1600 – 1800-as években sok Kapitány élt Hosszúfaluban, akiknek javarésze az 1900-as évek közepéig kihalt vagy elkerült máshova. Jelenleg Csernátfaluban és Türkösben lakik a hétfalusi Kapitányok többsége.

Tudni való, hogy az 1500–1600-as években Négyfalu népességének nagyrésze majdnem kicserélődik a török és tatárdúlások és a járványos betegségek (különösen a pestis) miatt.

Az 1600-as évek közepén jelennek meg az első Kapitányok Hosszúfaluban és Csernátfaluban. Valószínű, hogy egy család, amely elszaporodik. Nem lehet tudni, honnan kerültek ide, lehet Háromszékről vagy Magyarországról. A mostani Kovászna és Hargita megyékben tudtommal nincsen Kapitány, de sok él Magyarországon (Budapesten is). Ezek felé egyelőre nem tudok családi szálakat megrajzolni.

Itthon Csernátfaluból kerültek Türkösbe 1787-ben, ugyanis oda házasodik a csernátfalusi Kapitány Mihály (34), aki az akkori falusi jegyző leányát, Rachelt vette feleségül. Innen származik a Türkösi Kapitányok egyrésze. Egy másik részük a hosszúfalusi Kapitány Andrásról ered. A türkösi Kapitány Partinok is hosszúfalusi származásúak.

Bácsfaluban az 1800-as évek végén jelennek meg a Kapitányok szintén a hosszúfalusi ágból.

A csernátfalusi Kapitány Borcsák ugyancsak hosszúfalusi eredetűek.

Bizony minden elődünk élete sem volt egyformán rózsaszínű: meg kellett küzdeniük a mindennapi kenyérért. Javarészt mezőgazdasággal foglalkoztak, télen fakitermeléssel. Sokan otthagyták a fogukat a harctereken. Részt vettek az 1848-as forradalomban, még többen az első világháborúban. Családi drámákat szenvedtek, sok gyermek meghalt még kicsi korában. Olyan család is volt, amelyiknek 15 kiskorú gyermeke halt meg. A korabeli járványos betegségek is sokakat elvittek.

Mindezek mellett a nép harcolt és küzdött a megélhetésért, és fohászkodott Istenhez, hogy segítse meg az élet nehezén átesni. Többhelyt olvashatjuk a temetkezési anyakönyvekben, hogy a temető pap milyen szépen ír az elhunyt életéről. 1778-ban Máté Márton tiszteletes azt írja Kapitány Jánosról (A), hogy *„Szinte 100 esztendős korában, igen hasznos fő tagja a falunak, nem hosszas betegeskedése után csendes lehelettel, józan elmével, e gyarló világból bódogul kimúlt”.*

Hát bizony mind kimúlunk, arra kell vigyáznunk, hogy utódaink majd ne olvassanak rosszat rólunk, ne cselekedjünk olyasmit, ami szégyenünkre válik majdan.

Kapitány János (A 394) 1860-ban gazdasági oktató volt a csernátfalusi iskolában. Egy másik Kapitány János (B 16) a párjával, Farkas Katával 1798-ban karbantartási munkálatokat végeztettek a templomban. Kapitány Péter (G 31324) az 1930-as években gondnok volt a bukaresti evangélikus egyháznál. És sokan mások hozzájárultak a közösség előmeneteléhez.

Ez úton mondok köszönetet a négyfalusi evangélikus lelkészeknek, akik szívességükkel sokat segítettek az anyag gyűjtésében. Ha valaki többet akar tudni a Kapitány-családról, állok rendelkezésére.

*

(A szerkesztő megjegyzése: *A Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság rövidesen alkalmat szervez arra, hogy a szélesebb közönség is megismerhesse Kapitány László érdekes és értékes családkutató munkáját, melynek során 670 személy helyét azonosította a Kapitány-családfán. A munkából az is körvonalazódik, hogyan illeszkedik e 670 személy Hétfalu közösségének 350 éves történetébe.)*

• **Koszta István, Tatrang**

Édesapám keresztelője

(Folytatás a 3. oldalról.)

A malom nincs odahaza, elment eperért.

No, én az ostornyelet felütöm az ökrök elejébe, kimënyëk a hegyre a malom után. Hát akkora epreket kapok (találok), mind egy nagy fekete csíki fazék. Eleprészgetem magamat, hát egyszer eszembe jut, hogy a malomba küldtek.

Visszajövök, hát az ostornyelemből olyan fa lett, tizenkétszer a sergës madár beléköltött. Felhágtam a fára hogy a kiszedjem a madarakat, hát egy nagy lik van a fán. Dugom egyik kezem: nem fér; dugom mindakettőt: úgy se fér; dugom a fejemet: belé férek a fába.

Gondolkozom, mit csináljak én ennyi sok szép madárral. Zsiribicekötéllel ëssze volt kütve az ingem, a madarakat béraktam a kebelembe. Most gondoltam, hogy én most hogy bújjak ki a fából. Dugom egyik kezemet: nem fér; dugom mind a kettőt: úgy sem; dugom a fejemet: úgy sem. Eszembe jut, hogy van egy baltácskám, elfutok haza s kivágom magamat.

Kimënyëk a fa tetejére, gondolom, le se szállok, most elrepülni tudok. Repülök az Olt felett, két szászné mosott az Olt széjin. Felnéznek, csudálkozva mondják: okhár, okhár! Én azt gondoltam, azt mondják, hogy oldjam hát meg a gagyám kötelét. Meg oldtam, béestem a Dunába. Annyi halat kiütöttem belőle, hogy tizenkét esztendeig vastalpú szekerekkel hordták, mégse tudták elhordani. Csóré cigánygyermek, a kinek inge sose volt, kebelébe hordta el a fogyatékát.

Én nagy bajjal hazajutottam, idehaza apám jól elvert s elkergetett. Elmentem Márkosba szolgálatot keresni. Akadtam egy jó gaydaszonyhoz, elpanaszoltam, hogy én szegény árva gyermek vagyok, sem apám, sem anyám. Az asszony szánakozva befogadott, erős kását adott ennem, befektetett a sutuba, s adott egy zsiribicekötelet, kössem össze az ingemet. Volt az asszonynak egy hamis ura. Mindig a kocsmában többet ült, mind otthon, s mozsikás ës volt. Hazajött s kérdi:

– Miféle gyermek ez?

Azt mondja:

– Igen, a kásából. A maga részét meghattuk.

Az asszony elétette az urának az ételt. S mondja nekem:

– Most gyere fiú, egyél! – s a kólbácsot a vállára tette. Én eleget könyörgöttem, hogy nem eszem, mert ettem, a néki nem volt elég, muszáj volt, hogy én ës egyem. De mivel én jól voltam lakva, s láttam, hogy a gazda kólbáccsal jár, mindjárt gondoltam, hogy rossz ember lehet. Én a kásából az én részemet béraktam a kebelembe, hogy majd holnap legyen mit egyem.

Mikor a gazda jóllakott, elévette a hegedűt, hegedülni kezdett és ingem erőltetett táncolni. Én eleget jajgattam, hogy én nem tudok táncolni, de a kólbáccsal vaj kettőt suppantott. Akarva, nem akarva szöktem, s a zsiribicekötél elszakadt, a kása kiömlött a földre kebelemből.

– No megállj tolvaj! Már előre meglopsz?

De míg a gazda a kólbácsot előszedte volna jóformán, kiugrottam az ajtón, elfutottam igyenëst Szentgyörgyre. Ott bészegődtem egy jó gazdához, s kiküldött a lovakkal a gyepre, hogy őrözzem. Én ott a más gyermekekkel ëszszebarátkoztam, ostorokat fontunk, rittyëgtettünk, s a lovak a tilalmasba mentek, béhajtották. A gazda megfenyített, hogy hát megbékóz a lóhoz. Egyik békót a lónak, a másikat nekem tette a lábamra. Volt egy fanyelű bicskám, s a lónak a lábát csiklában levágtam, s a békót felhúztam a lábamra, elfutottam Kökösig.

Ott éppen szénatakaráskor volt. Felhágtam egy szénebugjának a tetejére, hogy a farkasok nehogy megegyenek. De odajött egy leány szeretejével s szerelmeskedtek. De mondja a leány, hogy:

– Többet ne, mert ha gyermek lesz, ki tartja?

Én ezeket mind hallgattam ott. Azt mondja a legény:

– A ki fenn van. (T.i. Isten)

Én megijedtem, hogy velem tartatják el s azt mondottam:

– Majd apád!

Avval leszöktem (leugrottam) s egész hazáig futottam. S a békót itthon apám vette le a lábamról. Ha nem hiszik, menjenek hëzza, s ő megmondja.

*
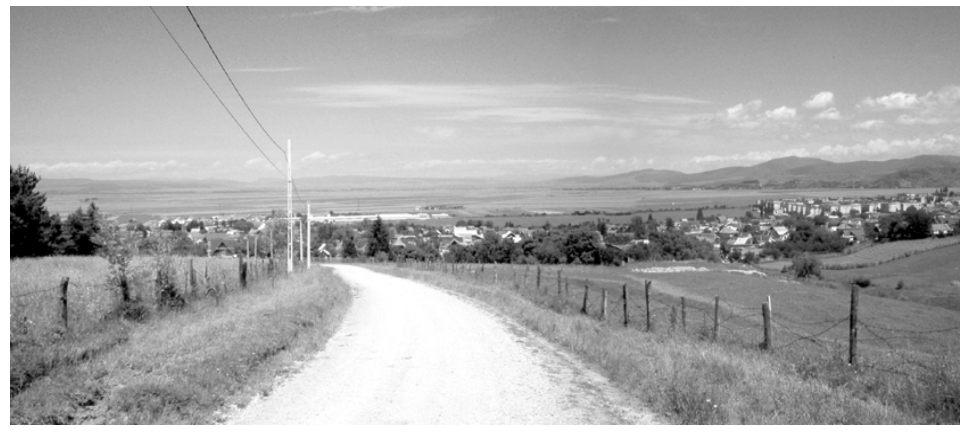
Ezt a hétfalusi csángó mesét Horger Antal gyűjtötte Tatrangon.